

O VĚDĚNÍ, DŮKAZECH A ARGUMENTECH

Delší dobu přemýšlím o tom, kam se poděla, kam a komu patří, kdo ji potřebuje. Co? Informace. Vědění, důkaz či argument. Zkrátka něco, čím jsme schopni přesvědčit. Argument zahrnující naše znalosti a zkušenosti, vědění jiných (výsledky oborného bádání) a koneckonců i představu těch, které potřebujeme přesvědčit. To vše dohromady, resp. průnik těchto množin, vytváří na důkazech založené (evidence based) vědění. Mnohdy se však za „kvalitní“ považují ty argumenty, které jsou založeny pouze na publikovaných informacích, na odborném článku, a to se vydává za „evidence based“.

Nikoliv, důkaz není jen nekriticky přijatá jakákoliv publikovaná informace, která není konfrontována se zkušeností a s očekáváním těch, kterým je výstup, rada

nebo pokyn určen. Pouze vědomé, přehledné a jasně vyjádřené vyhodnocení všech výše uvedených vstupů, jasné vymezení jejich průniku, lze použít pro formulace založené na důkazech. V některých případech bude více důkazů a informací z publikací, v jiných se budeme více opírat o empirii a jindy zase lehce ustoupíme představám toho, koho se snažíme přesvědčit.

Na důkazech není založena jen medicína či veřejné zdravotnictví, ale prakticky všechny činnosti, kdy se jeden snaží přesvědčit druhého o své pravdě. V čem je tedy problém?

Z mého pohledu je zakopaný pes v tom, kdy, a zda vůbec se do argumentace v hygieně pustím. V mnoha případech totiž argumentace proběhla a důkaz je zdánlivě obsažen v zákonech či podzákonných normách, tak proč dále argumentovat? Zatímco u pacienta s akutním infarktem myokardu využívám všechny získané důkazy k objasnění diagnózy jeho nemoci, rizika, léčby a perspektivy, v hygieně mnohdy stačí informace o tom, že dané ustanovení, hodnota, jsou legislativně zakotveny a další objasnění toho, co to tedy pro zdraví či pohodu člověka znamená, se upozadí, ne-li vyloučí z informace.

Odborné znalosti a výrazně širší zohlednění důkazy podložených vztahů mezi člověkem a prostředím, včetně toho specifického, tj. sociálního prostředí, je nutno uplatnit vždy při hodnocení vlivů na zdraví. Mám pocit, že tento nástroj, většinou preventivního hygienického dozoru, není ještě plně využíván. V posledních letech je snesena řada důkazů právě o vlivu zaměstnanosti, vzdělání, sociálních vazeb a dalších vlivů na zdraví člověka. Přesto se mnohdy hodnotí vlivy pouze životního prostředí člověka, kde se mnohdy překrýváme s hodnocením vlivů na složky životního prostředí (Environmental Impact Assessment – EIA). To, co je pro člověka prakticky výjimečné, tedy vlivy sociální a ekonomické, je upozaděno, pouze neutrálně uvedeno, často však opomenuto. Takové postoje a nedostatky omlouváme absencí legislativní úpravy, někdy nedostatečnou kvantifikací těchto vztahů či absencí biologické plauzibility. Nedomnívám se, že tyto argumenty obstojí. Zúžení hygieny na fyzické zdraví a klasické determinanty, resp. škodliviny, spolu s neohrabaností při hodnocení pohody člověka, nejistotou až nechutí se v běžné praxi, výzkumu a výuce věnovat sociálním a ekonomickým vlivům na zdraví, může v budoucnu oboru spíše uškodit než pomoci. Samozřejmě vím o mnoha pozitivních případech. Mnohdy jsem při diskuzi s kolegy z oborů ochrany životního prostředí příjemně překvapen jejich zájmem o „člověčinu“, o sociální rizika, ale také o možné vlivy, pozitivní pro člověka, jeho pohodu, zdraví a životní styl.

Mnohdy sami s nedůvěrou přijímáme ty výsledky, které prokazují silnější asociaci se sociálními či ekonomickými determinantami, než s determinantami životního prostředí. Značně se omezuje, a je to snad horší než v minulosti, jakousi autocenzurou, „sektorovým“ vymezením či omezením širě záběru hygieny. Náš je některý hluk, zápach patří k ovzduší, tedy rezortu životního prostředí. Komu však patří zdraví člověka, občana, dítěte, komu patří jeho radost a pohoda? Není na čase se rozhlédnout kolem sebe a naučit se odhalovat a zejména obhajovat i tak obtížné a nemateriální stavy zdraví jako je spokojenost, štěstí, pohoda, pocit bezpečí? Myslím si, že hygiena je povinná vyvážit posuzování negativních dopadů a dopadů pozitivních. Jen tak se může odpoutat od jiných represivních složek státní služby a přežít v celé své odborné šíři a kráse.

Letos bude velká příležitost pro odborníky ve veřejném zdravotnictví a v hygienických oborech uplatnit odborné argumenty a solidně podložené důkazy při tvorbě politických programů, prohlášení a proklamací či dokonce se s mnohými prosadit i do vládního programu.

MUDr. Jaroslav Volf, Ph.D.

Oddělení pracovního a preventivního lékařství, FN Ostrava